

Dygo, Marian

"Europäische Stadtgeschichte in Mittelalter und früher Neuzeit", hrsg. von Werner Mägdefrau, Weimar 1979 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 72/1, 167-168

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

tego typu. Wydawcy zdecydowali się opatrzyć książkę ilustracjami, umieszczając 79 reprodukcji zabytków od wczesnego średniowiecza do wieku XV, pokazujących znaczenie apokryfów dla sztuki chrześcijańskiej. Niestety jakość ich jest niska, wiele zdjęć po prostu nie da się odczytać. Szkoda to wielka, gdyż chciano nam pokazać zabytki niebanalne i interesujące.

W sumie jest to pozycja niezmiernie użyteczna, uzupełniająca warsztat badawczy specjalistów różnych dyscyplin: nie powinno jej zabraknąć w naszych bibliotekach.

E.W.

Janine i Dominique Sourdel, *Cywilizacja islamu*, tłum. Maria Skuratowicz i Wojciech Dembski, Państwowy Instytut Wydawniczy, „Rodowody Cywilizacji”, Warszawa 1980, s. 671.

Praca badaczy francuskich to obszerna synteza dziejów muzułmańskiego średniowiecza. Składa się z trzech części, z których pierwsza, obejmująca okres od VII do XIII wieku, stanowi studium politycznej historii imperium islamu od czasu jego narodzin, przez dobę świetności, aż do momentu upadku. Część druga skupia uwagę na religii, omawiając kolejno Objawienie i jego zgłębianie (VII—VIII wiek), kształtowanie się doktryn i rozwój ruchów religijnych (IX—XII wiek). Omówiono tu także prawo islamu, właściwą mu moralność oraz charakterystyczne dlań instytucje polityczne. Część trzecia dotyczy życia gospodarczego oraz środowiska społecznego imperium. Przynosi informacje o ukształtowaniu jego powierzchni i zasobach; omawia również pałac i środowisko dworskie, miasta i społeczność miejską, wreszcie — działalność artystyczną i literacką muzułmanów.

Kreśląc obraz orientalnej cywilizacji autorzy oparli się głównie na wielojęzycznej literaturze naukowej, zajmującej się różnorodnymi aspektami islamu, m.in. religijnym, społeczno-politycznym, prawnym i kulturalnym. Wykorzystali również szereg dzieł o charakterze ogólnym oraz główne wydawnictwa periodyczne. Nie omieszkali przy tym wykorzystać dorobku archeologicznego. Książka posiada skrupulatnie opracowane wskazówki bibliograficzne, tablice chronologiczne, mapy i indeksy (osób, dynastii i plemion; nazw geograficznych; rzeczowy). Uzupełnia ją „Słownik osób, nazw geograficznych i terminów”, gromadzący szczegółowe informacje, dla których zabrakło miejsca w tomie. Pozbawiona jest natomiast przypisów źródłowych.

Podkreślić należy, iż otrzymaliśmy pracę ważną i ciekawą, zawierającą pierwszą w języku polskim całościową charakterystykę średniowiecznego islamu, a tym samym wypełniającą lukę istniejącą w dotychczasowej literaturze przedmiotu. Dodatkowymi jej walorami są: dobra konstrukcja, klarowny styl oraz piękna, starannie dobrana szata ilustracyjna.

L.M.

Europäische Stadtgeschichte in Mittelalter und früher Neuzeit, hrsg. von Werner Mägdefrau, Hermann Böhlau Nachfolger, Weimar 1979, s. 285.

Pod tym ogólnym tytułem wydano kilkanaście różnej objętości studiów, poświęconych rozmaitym aspektom historii miast w różnych częściach Europy (rozumianej zresztą bardzo szeroko, bowiem znajdujemy też artykuł n.t. średniowiecznego Tbilisi), w okresie od IX do XVII w.

Pewną całość tworzą jedynie artykuły związane z historią miast w Turyngii. Werner Mägdefrau (Jena) przedstawił rozwój produkcji rzemieślniczej od połowy XIII w. do w. XIV w Erfurcie, Mühlhausen i Nordhausen (zrzeszonych zresztą od początku XIV w. w związku miejskim). Najwięcej miejsca poświęcił oczywiście produkcji tekstylnej (sukiennictwo, w mniejszym stopniu tkactwo lniane), zaopatrzeniu w surowiec (przede wszystkim produkcja i handel wełną oraz urzetem), rynekom zbytu na gotowe produkty, pozycji społecznej sukienników i kupców sukiennych. Artykuł ten dobrze uzupełniają wypowiedzi V. E. Majera (Iżewsk) i Fritza Wieganda (Erfurt) poświęcone produkcji i dystrybucji urzetu w XIV—XVII w. (produkcja była szczególnie intensywna w rejonie Erfurtu), mających kapitalne znaczenie dla intensyfikacji kontaktów między miastem a wsią, rozwoju gospodarki towarowo-pieniężnej oraz powstawania nowych form organizacji produkcji (manufaktury w XVI w.). Dla porównania warto też zwrócić uwagę na artykuł Günthera Wölflinga (Kloster Vessra) na temat stosunków małych miast turyngskich (konkretnie: Schmalldeden, Wasungen i Meiningen) z zapleczem od XV w. do połowy XVI w. Średniowiecznych miast Turyngii dotyczy także wypowiedź Lothara Poethe (Lipsk). Na podstawie dokumentacji podatkowej z Mühlhausen z lat około 1450—1485, przedstawił on strukturę majątkową 34 członków tamtejszej *ansae mercatorum*. Znaczny procent wartości majątków kupieckich przypadał na nieruchomości (budynki, place i grunty) oraz na renty i czynsze. Ruchomości stanowiły około 10% wartości majątków.

Z miastami Węgier okresu Ludwika Węgierskiego i Zygmunta Luksemburskiego i z uczestnictwem ich w handlu lewantyńskim związane jest obszernie studium Zsigmonda P. Pacha, ważne również dla dziejów handlu polskiego. Przedstawił on historię kształtowania się szlaku handlowego prowadzącego znad wybrzeży Morza Czarnego przez Wołoszczyznę i Mołdawię do Siedmiogrodu, a stamtąd do Koszyc. Zs. Pach uważa, że znaczenie tego szlaku jest porównywalne ze znaczeniem drogi Kaffa—Lwów—Kraków. Z problematyką węgierską łączy się też artykuł Krzysztofa Baczkowskiego (Kraków) n.t. ekonomicznych uwarunkowań rywalizacji jagiellońsko-habsburskiej na przełomie XV i XVI w. Autor podkreśla znaczenie ekspansji Fuggerów w Europie Środkowej, których cele gospodarcze były zbliżone z politycznymi interesami Habsburgów.

O socjotopografii i pejzażu ubranistyczno-architektonicznym oraz sztuce średniowiecznych miast bułgarskich napisała Janka Nikolaova (Tyrnowo). Szkic dotyczy szeregu miast leżących po północnej stronie łańcucha Bałkanu (Tyrnowo, Pleven i in.), założonych w okresie tzw. II państwa bułgarskiego (1187—1393). Artykuł oparty został na materiale archeologicznym i ikonograficznym. Znajdujemy w nim dużo materiału o specyfice i osobliwościach miast bułgarskich tego rejonu (np. suburbia pierwotne w stosunku do zamków, istnienie w miastach cystern na wodę, brak ratusza itd.).

Pozostały jeszcze do zasygnalizowania trzy artykuły: Edwarda M. Zagorulskiego (Mińsk) o powstawaniu miast ruskich w IX—XII w. na przykładzie ośrodków dzisiejszej Białorusi (artykuł ważny, bo autor podkreślił rolę ruskich grodów-zamków jako ośrodków załazkowych miast ruskich oraz fakt, że zasadniczo dopiero w XII w. powstają osiedla przygodowe, tzw. posady); Danuty Quirini-Popławskiej (Kraków) o roli Wiochów krakowskich w handlu Polski z miastami górnoniemieckimi i północnowłoskimi w XVI w. (którą to rolę autorka wyolbrzymia); Szoty Meskhia (Tbilisi) krótki artykuł „Die Stadtkommune im mittelalterlichen Tbilissi”.